

DE MENS ALS MARIONET
OVERGELEVERD
AAN DE MACHINES

VERDONCK GEEFT DE TECHNIEK DE VRIJHEID

De dansers in voorstelling I/II/III/III hangen in een hele grote mobiel, die door een minimale verkeerde manoeuvre op hol kan slaan.

FOTO: A TWO DOGS COMPANY / KRIS VERDONCK

Kris Verdonck is beeldend kunstenaar, architect en theatermaker, die naam maakt met heftige, donkere projecten. "De techniek is het begin- en eindpunt en dicteert de rest", zegt zijn technische man. Eric de Ruijter bespreekt Verdoncks recente werk. | TEKST: ERIC DE RUIJTER |

Het werk van Kris Verdonck beperkt zich niet tot het theater. Hij maakt sculpturen, videoinstallaties, lichtobjecten, machines en doet performances, op uiteenlopende locaties. Als je zijn projecten met één woord zou moeten omschrijven, dan is dat met het woord 'extreem'. Bijvoorbeeld een actrice die een uur lang opgesloten zit in een glazen kast gevuld met water, waarbij zij ademt via een slang. Of een experiment met pyrotechniek waarbij hij in een binnenruimte een flink vuurwerk afsteekt in een afgesloten glazen tentoonstellingskast. En extreem is hij in de wijze waarop hij acteurs en dansers als afhankelijke wezens neerzet. Podiumtechniek en andere technologie speelt daarbij een belangrijke rol. Soms zelfs de hoofdrol, andere keren is de techniek minimaal gelijkwaardig aan de andere theatrale middelen. Verdonck werkt in zijn organisatie, A two dogs company, nauw samen met Jan Van Gijssel (technisch leiding) en Eefje Wijnings (installatie- & kostuumontwerp).

Martelpraktijken

De mens die als marionet is overgeleverd aan machines vormt een kernpunt in het werk van Verdonck. Hij heeft daarbij een fascinatie voor herhaling, mechanische bewegingen en donkere, sombere ruimtes. De werelden die hij in veel van zijn theatrale projecten schept zijn doordrenkt van naargeestigheid, ellende, het einde der tijden, waarbij de acteur of danser uitvoerder is van zich telkens repeterende bewegingen, gebracht zonder enige emotio-

nele schakering.

De acteurs of dansers zitten niet zelden letterlijk vast in een keurslijf, zoals in de dansvoorstelling *I/II/III/IIII*. Deze voorstelling stamt uit 2007 en is door het Amsterdamse dansgezelschap ICK, in coproductie met A two dogs company, opnieuw gemaakt. In *I/II/III/IIII* zitten de dansers in een vlieg-harnas waarmee ze verbonden zijn aan een vlieginstallatie. Ze kunnen geen enkele beweging naar eigen believen uitvoeren.

De dansers moeten zich in hun bewegingen telkens aanpassen aan wat de vlieginstallatie hen toestaat. De ene keer worden ze hoog de lucht in getild, de andere keer laat de installatie toe dat ze net met de teentoppen de vloer raken en volgens worden ze laag over de toneelvloer gesleept. Je ziet dat de dansers het zwaar hebben: de harnassen doen pijn, de staalkabels snijden in hun benen.

Ondertussen proberen zij binnen de beperkingen van de voorgeprogrammeerde vliegbewegingen zo gecontroleerd mogelijk hun choreografie uit te voeren. Als een danseres zich forceert om synchroon te blijven met de anderen lukt dat vaak juist niet en mislukt een geplande pirouette volledig. Dan bungelt ze ineens machteloos aan de staaldraden en moet ze simpelweg uitwiebelen alvorens ze weer verder kan met 'dansen'. Op een merkwaardige manier moeten de dansers zich overgeven aan de installatie en juist niet al teveel spanning in het lichaam hebben. Maken

ze te snelle of abrupte bewegingen, dan vliegen ze alle kanten uit. Mede daardoor verlopen de dansen in een trage cadans. Er ontstaat afwisselend het beeld van machteloze marionetten of bungelende lappen vlees. Dat laatste roept nogal sterke associaties op met martelpraktijken.

Stillere wiel-tjes

De vlieginstallatie die Verdonck gebruikt in *I/II/III/IIII* is tamelijk standaard. Er loopt een rail van linksachter het toneel naar rechtsvoor die verbonden is aan de trekken. De vliegbaan loopt dus diagonaal over het toneel. De dansers dragen een zitharnas/heupgordel. Met kabels op de heupen zijn ze verbonden aan een truss die onder de rails hangt. Die truss is instabiel, in een wankel evenwicht gehouden door de dansers die eraan hangen.

De horizontale bewegingen van de

*De harnassen
doen pijn, de
staalkabels snijden
in hun benen*

vlieginstallatie worden manueel uitgevoerd, de verticale zijn gemechaniseerd. Zelf kunnen de dansers rond hun as draaien en voor- of achterover tuimelen. In feite hangen ze in een hele grote mobiel, die door een minimale verkeerde manoeuvre op hol kan slaan. Tijdens de doorloopfase van de voorstelling bleek het geluid van de >>

loopkatten over de rails de zachte muziek te overstemmen. Jan Van Gijssel vertelt dat het niet lukte om de rails stil genoeg te krijgen, terwijl uit de eerste versie van tien jaar geleden was gebleken dat dit wel degelijk mogelijk is. De oplossing werd gevonden door last minute de rails van de eerste versie uit de opslag in Brussel op te diepen en te gebruiken. Door de betere verbindingstukken en stillere wielletjes van deze rails was het probleem opgelost.

Roetvlokken

Verdonck neemt in *I/III/III/III* stelling tegen het streven naar perfecte synchroniteit, een van de essenties van het klassieke ballet. In zijn voorstellingen

Het licht is het enige element van de voorstelling dat telkens verandert

is het onmogelijk om dat voor elkaar te krijgen. Met name het draaien rond de as is niet in de hand te houden. Omdat de dansers geen controle kunnen krijgen over de techniek is elke voorstelling anders.

Na de solo en het duet, waarin de be-

wegingen exact herhaald worden, heb je het als toeschouwer wel even gehad. Dan denk je eerst 'niet nog meer van hetzelfde'. Maar mede door de muziek kom je in een soort meditatieve staat tijdens de delen waarin respectievelijk drie en vier dansers aan de vlieginstallatie worden aangeslagen. Dan focus je je minder op de herhaling en meer op de moeilijkheidsgraad voor de dansers en zie je een fascinerende voorstelling. Verdonck heeft die strikte herhaling vaker zo ingezet, zoals bij *Exit* (2011), een choreografie voor één danseres, waarbij het publiek op kussens op de tribune hangt of ligt en door de danseres uitgenodigd wordt om een dutje te doen. Doe je dat niet dan kijk je een uur lang naar een zich herhalende korte dans. Het licht is het enige element van de voorstelling dat wel telkens verandert. Een letterlijk en figuurlijk gitzwarte voorstelling is *End* uit 2008. *End* gaat over de teloorgang van de beschaving. Net als in *I/III/III/III* heeft de mens hier maar weinig bewegingsvrijheid. Johan Leysen speelt de boodschapper die zonder enige interruptie het verontwaardigde verhaal vertelt van dood en verderf op deze wereld. Al vertellende beweegt hij onafgebroken van rechts naar links, in een soort glazen kast. Zijn teksten gaan over het gebruik van

chemische wapens, marteling, oorlogshandelingen, natuurrampen en andere verschrikkingen die de media dagelijks over ons uitstorten.

Verdonck heeft dat vormgegeven door wederom tot in extremis handelingen te herhalen in een asgrijs omgeving met neerdwarrelende roetvlokken. In een rigide, traag ritme schuiven diverse personen in dezelfde baan van rechts naar links over het toneel: een danseres in een vliegharnas wordt zodanig door de vlieginstallatie omhoog gehouden dat ze in staat is eng ver voorover of achterover te buigen. Er is een man die met veel moeite iets heel zwaars aan een lang touw voortsleept. Een andere man bungelt in een vlieginstallatie en 'zwemt' machteloos van rechts naar links over het toneel. Een lichaam valt talloze malen vanuit het grid met een doffe plof op een kussen op het toneel, staat dan op en loopt weg. Een vrouw sleept een te zware bodybag voort.

Meedeinende muzikanten

In een andere voorstelling, *H, an incident* (2013), houdt Verdonck zich bezig met het soort absurdisme waarbij een stroom van vervreemdende situaties aan het oog van de toeschouwer voorbij trekt. Wat dat betreft is *H, an incident*, dat gebaseerd is op het werk van de ab-

Robotorkest in *H, an incident*

Decap Herentals, van oorsprong orgelbouwers en gespecialiseerd in geautomatiseerde muziekinstrumenten, ontwikkelde een automatisch spelende triangel en tamboerijn, een blaassectie met twee tuba's, een trompet en een melodica, én diverse percussie-instrumenten. Ze worden aangestuurd door draadloze midi; Culture Crew maakte de ronde robotische platforms van zo'n twintig centimeter. Daarin zijn de aandrijving en robotica verborgen; De grootste uitdaging van dit project

was voor Iminds, dat de software moest schrijven waarmee de 'robots' zelfstandig, doch gecontroleerd door de ruimte konden bewegen. De oplossing voor de positiebepaling (motion control) werd gevonden in het leggen van een elektromagnetisch grid onder de balletvloer, met een apart signaal voor de horizontale en verticale lijnen. Als een robotinstrument af dreigt te wijken van zijn voorgeprogrammeerde choreografie krijgt het via dat grid een signaal om zich opnieuw te kalibreren en terug te keren naar het gewenste pad. Om (onderlinge) botsingen te voorkomen zijn de apparaten

voorzien van optische sensoren. Voor het geval een instrument dan toch nog op hol zou slaan is er op het platform een mechanische noodstop ingebouwd.

Er loopt een rail van linksachter het toneel naar rechtsvoor die verbonden is aan de trekken.

FOTO: A TWO DOGS COMPANY / KRIS VERDONCK

surdist Daniil Charms (1905-1942), een stuk expressiever dan andere projecten. In deze voorstelling pakt Verdonck wél uit met hightech-techniek. Hij voert een zelfbewegend en zelfspelend orkest ten tonele, dat wordt aangestuurd door robotica en motion control (zie kader). De instrumenten bewegen vrijelijk in de ruimte, alsof het een swingend jazz-orkest betreft. De bezetting bestaat uit een triangel en tamboerijn, een blaassectie met twee tuba's, een trompet en een melodica, én diverse percussie-instrumenten. De techniek om de instrumenten te laten spelen zit verborgen in ronde trommels op wieltjes. Daaraan zijn de instrumenten verbonden. De kwaliteit van de muziek is verbazingwekkend goed. Je zou bijna vermoeden dat de toeschouwer in het ootje wordt genomen en dat er een opgenomen track wordt afgespeeld. Datzelfde geldt voor de kwaliteit van de bewegingen. Door gebruik te maken van de geavanceerde techniek zijn de

bewegingen vloeiend. Ze komen zo naturel over dat je als vanzelf de muzikanten erbij ziet meedeinen. Dat draagt in grote mate bij aan de vervreemding en het absurdistische gehalte van de voorstelling.

Tot het uiterste

Verdonck vertrekt in zijn werk vanuit de ruimte en de beelden, en niet vanuit het acteren. Daarmee geeft hij een hoofdrol aan de theatertechniek. Jan Van Gijsel beaamt dat: "De techniek is het begin- en eindpunt en dicteert de rest. Kris heeft vaak een uitgesproken technisch idee en geeft ons in de research en uitwerking veel ruimte. De vrijheid die Kris geeft is aangenaam om als technicus mee te werken." Verdonck gaat tot het uiterste om de ideale oplossing voor een technisch probleem te vinden, zoals blijkt uit de last minute rit naar Brussel om de oude rails voor de vlieginstallatie op te halen. Van Gijsel: "Pas als voor hem duidelijk

Credits I/I/I/I/I/I/I/I

Concept & regie: Kris Verdonck

Dramaturgie: Marianne Van Kerkhoven

Dans: Natascha Dejong, Kim Amankwaa, Helena Volkov & Sophia Dinkel

Muziek: Stefaan Quix

Lichtontwerp: Luc Schaltin

Techniek: Maarten Heijdra en Hugo van der Veldt (ICK)

Vlieginstallatie: Frontline Rigging

Kostuums: Shampoo & Conditioner

Productie: ICK Amsterdam, in samenwerking met: A two dogs company

is dat echt alles is geprobeerd, legt hij zich erbij neer. Kris is heel goed op de hoogte van wat er op technisch gebied mogelijk is. Technici voelen dat aan en daardoor krijgt hij veel voor elkaar." <<

Ga voor meer informatie over de projecten van Verdonck naar:

www.atwodogscompany.org/nl/